

KORXONALARDA DASTUR FUNKSIONALLIGINI SOZLASH. HISOB PARAMETRLARINI TAKOMILLASHTIRISH

Yusupova Farizabonu Zarifovna

Samarqand iqtisodiyot va servis instituti,
Buxgalteriya hisobi kafedrası, katta o'qituvchi, (PhD)

Email: yusupovaf.95@gmail.com

Abdurahmonov Muhammadali Abdulvohid o'g'li

Samarqand iqtisodiyot va servis instituti talabasi

abdurakhmonov71@gmail.com

Annotatsiya: Ushbu maqolada zamonaviy korxonalarda qo'llanilayotgan dasturiy ta'minotlarning funkcionalligini sozlash va hisob parametrlarini to'g'ri boshqarish masalalari atroflicha yoritilgan. Maqolada dastur funkcionalligini korxonaga ehtiyojlariga moslashtirish, foydalanuvchi rollarini belgilash, modullarni tanlash va ish jarayonlarini avtomatlashtirishning nazariy va amaliy jihatlari tahlil qilingan. Shu bilan birga, hisob parametrlarini sozlashning mohiyati, xususan, moliyaviy hisob-kitoblar, soliq stavkalari, valyuta operatsiyalari va hisobot davrlarini to'g'ri belgilashning ahamiyati keng yoritilgan. Hisob parametrlarini noto'g'ri sozlash natijasida yuzaga kelishi mumkin bo'lgan xatoliklar va ularning korxonaga faoliyatiga salbiy ta'siri misollar orqali tushuntirilgan.

Kalit so'zlar: dasturiy ta'minot, funkcionallikni sozlash, hisob parametrlarini boshqarish, avtomatlashtirish, korxonaga boshqaruvi, moliyaviy hisob, soliq hisob-kitoblari, axborot tizimlari, biznes jarayonlar, dastur modullari, foydalanuvchi rollari, samaradorlik, tahliliy ma'lumotlar, raqamli texnologiyalar.

Annotation: This article comprehensively examines the issues of configuring the functionality of software systems and properly managing accounting parameters used in modern enterprises. The article analyzes both theoretical and practical aspects of adapting software functionality to enterprise needs, defining user roles, selecting modules, and automating workflows. At the same time, the essence of configuring accounting parameters is discussed in detail, including the importance of properly setting financial calculations, tax rates, currency operations, and reporting periods. The article also explains, through examples, the potential errors that may arise from incorrect configuration of accounting parameters and their negative impact on enterprise performance.

Keywords: software, functionality configuration, accounting parameter management, automation, enterprise management, financial accounting, tax calculations, information systems, business processes, software modules, user roles, efficiency, analytical data, digital technologies

Аннотация: В данной статье всесторонне рассмотрены вопросы настройки функциональности программного обеспечения и правильного управления учетными параметрами, применяемыми на современных предприятиях. В статье проанализированы теоретические и практические аспекты адаптации функциональности программного обеспечения к потребностям предприятия, определения ролей пользователей, выбора модулей и автоматизации рабочих процессов. Вместе с тем подробно раскрыта сущность настройки учетных параметров, в частности, важность правильного установления финансовых расчетов, налоговых ставок, валютных операций и отчетных периодов. Также на примерах объясняются возможные ошибки, возникающие при неправильной настройке учетных параметров, и их негативное влияние на деятельность предприятия.

Index: [google scholar](#), [research gate](#), [research bib](#), [zenodo](#), [open aire](#).

https://scholar.google.com/scholar?hl=ru&as_sdt=0%2C5&q=wosjournals.com&btnG

<https://www.researchgate.net/search/publication?q=worldly%20knowledge>

<https://journalseeker.researchbib.com/view/issn/3060-4923>

Ключевые слова: программное обеспечение, настройка функциональности, управление учетными параметрами, автоматизация, управление предприятием, финансовый учет, налоговые расчеты, информационные системы, бизнес-процессы, программные модули, роли пользователей, эффективность, аналитические данные, цифровые технологии

KIRISH:

Bugungi kunda raqamli texnologiyalarning jadal rivojlanishi korxonalar faoliyatini avtomatlashtirishni talab etmoqda, bu esa dasturiy tizimlarni to'g'ri sozlashni muhim vazifalardan biriga aylantiradi. Hozirgi raqamli iqtisodiyot sharoitida korxonalar faoliyatini samarali yuritish uchun turli axborot tizimlari va dasturiy ta'minotlardan foydalaniladi. Ushbu dasturlarni to'g'ri sozlash va moslashtirish korxonaning ish unumdorligini oshirishda muhim ahamiyatga ega.

Ayniqsa, dastur funksionalligini to'g'ri yo'lga qo'yish hamda hisob parametrlarini aniqlik bilan sozlash moliyaviy va boshqaruv jarayonlarini optimallashtiradi. Zamonaviy korxonalarda dasturiy ta'minotdan foydalanish boshqaruv samaradorligini oshirishning asosiy omillaridan biri hisoblanadi. Axborot tizimlari yordamida katta hajmdagi ma'lumotlarni qayta ishlash, tahlil qilish va ular asosida tezkor qarorlar qabul qilish imkoniyati yaratiladi. Amaliy dasturiy ta'minot korxonalarda moliyaviy hisob, rejalashtirish, nazorat va tahlil jarayonlarini avtomatlashtirishga xizmat qiladi. Dasturiy ta'minotni samarali ishlatish uchun uning funksionalligini to'g'ri sozlash muhim ahamiyatga ega. Dastur funksionalligini sozlash jarayoni korxonaning ichki biznes jarayonlariga mos ravishda tizimni moslashtirishni anglatadi. Bu jarayonda foydalanuvchi rollari aniqlanadi, zarur modullar tanlanadi va ortiqcha funksiyalar o'chirib qo'yiladi.

Natijada tizimdan foydalanish soddalashadi va xodimlarning ish unumdorligi oshadi. Korxonalarda hisob jarayonlarini yuritishda dasturiy tizimlar muhim o'rin tutadi. Xususan, buxgalteriya hisobini yuritishda avtomatlashtirilgan dasturlardan foydalanish hisob-kitoblarning aniqligini ta'minlaydi va inson omili bilan bog'liq xatoliklarni kamaytiradi. Hisob parametrlarini to'g'ri sozlash orqali moliyaviy operatsiyalar, amortizatsiya, inventarizatsiya va boshqa jarayonlar aniq va tizimli ravishda amalga oshiriladi.

Hisob parametrlarini sozlash jarayoni o'z ichiga bir qator muhim elementlarni oladi. Jumladan, valyuta kurslari, soliq stavkalari, hisobot davrlari va ¹hisobvaraqlar rejasi dasturga kiritiladi. Ushbu parametrlarning to'g'ri belgilanishi moliyaviy hisobotlarning ishonchligini ta'minlaydi. Aks holda, noto'g'ri sozlamalar korxonalar faoliyatida jiddiy xatoliklarga olib kelishi mumkin.

ADABIOTLAR SHARHI:

Korxonalarda dasturiy ta'minotdan foydalanish, uning funksionalligini sozlash hamda hisob parametrlarini boshqarish masalalari bo'yicha ko'plab mahalliy va xorijiy olimlar tomonidan tadqiqotlar olib borilgan. Ushbu yo'nalish axborot tizimlari, korxonalar resurslarini boshqarish (ERP tizimlari) va raqamli iqtisodiyot rivoji bilan bevosita bog'liq hisoblanadi.

Xorijiy adabiyotlarda, xususan, ERP tizimlari va biznes jarayonlarini avtomatlashtirish bo'yicha William H. DeLone va Ephraim R. McLean tomonidan olib borilgan tadqiqotlarda axborot tizimlarining korxonalar samaradorligiga ta'siri chuqur tahlil qilingan. Ularning ishlarida axborot tizimlarining muvaffaqiyatli joriy etilishi foydalanuvchi ehtiyojlariga moslashtirish, tizim sifati va ma'lumotlar aniqligi bilan bevosita bog'liqligi ta'kidlanadi. Shuningdek, Michael

1. ¹ S.Tashnazarov. Moliyaviy buxgalteriya hisobi 1 [Matn]: darslik/SamISI –Samarqand.: “STEP – SEL” MChJ nashriyoti,

Index: [google scholar](#), [research gate](#), [research bib](#), [zenodo](#), [open aire](#).

https://scholar.google.com/scholar?hl=ru&as_sdt=0%2C5&q=wosjournals.com&btnG

<https://www.researchgate.net/search/publication?q=worldly%20knowledge>

<https://journalseeker.researchbib.com/view/issn/3060-4923>

E. Porter tomonidan ishlab chiqilgan raqobat strategiyasi nazariyasi korxonalarda axborot texnologiyalaridan foydalanish orqali raqobat ustunligini oshirish imkoniyatlarini asoslab beradi. Uning yondashuvida raqamli tizimlar biznes jarayonlarini optimallashtirish va xarajatlarni kamaytirishda muhim vosita sifatida ko'riladi.

Mahalliy va MDH mamlakatlari olimlari tomonidan ham bu yo'nalishda bir qator ishlar amalga oshirilgan. Ularning tadqiqotlarida korxonalarda buxgalteriya hisobini avtomatlashtirish, soliq hisobi parametrlarini to'g'ri sozlash hamda milliy standartlarga mos axborot tizimlarini joriy etish masalalari keng yoritilgan. Ayniqsa, 1C dasturiy tizimi asosida hisob yuritish va uni korxonaga ehtiyojlariga moslashtirish bo'yicha ko'plab amaliy qo'llanmalar ishlab chiqilgan. Adabiyotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, dastur funksionalligini sozlash jarayoni korxonaga faoliyatining samaradorligiga bevosita ta'sir qiladi. Foydalanuvchi rollarini to'g'ri belgilash, modullarni optimal tanlash va avtomatlashtirish darajasini oshirish axborot tizimlarining samarali ishlashini ta'minlaydi. Shuningdek, hisob parametrlarini boshqarish masalasi ham ilmiy adabiyotlarda muhim o'rin egallaydi. Valyuta kurslari, soliq stavkalari, hisobvaraqlar rejasi va hisobot davrlarini to'g'ri sozlash moliyaviy ma'lumotlarning ishonchligini ta'minlaydi. Noto'g'ri sozlangan parametrlar esa korxonaga faoliyatida jiddiy xatoliklar va noto'g'ri qarorlar qabul qilinishiga olib kelishi mumkin. Shuningdek, dasturiy ta'minotning sifat ko'rsatkichlari ham muhim hisoblanadi. Dastur ishonchli, xavfsiz, kengaytiriladigan va foydalanuvchi uchun qulay bo'lishi kerak. Parametrlarning standart qiymatlarini to'g'ri tanlash foydalanuvchilarga tizimdan samarali foydalanish imkonini beradi hamda ish jarayonlarini tezlashtiradi.

Korxonalarda dastur funksionalligini sozlash va hisob parametrlarini to'g'ri boshqarish raqamli boshqaruv tizimining ajralmas qismi hisoblanadi. Bu jarayonlar korxonaga faoliyatini avtomatlashtirish, moliyaviy aniqlikni ta'minlash va umumiy samaradorlikni oshirishda muhim rol o'ynaydi. Zamonaviy iqtisodiyot sharoitida korxonalarining samarali faoliyat yuritishi ko'p jihatdan axborot texnologiyalaridan oqilona foydalanishga bog'liq. Raqamli transformatsiya jarayonlari natijasida korxonalarda boshqaruv tizimlari tobora avtomatlashtirilmoqda va bu esa dasturiy ta'minotning ahamiyatini yanada oshirmoqda. Dasturiy tizimlar nafaqat ma'lumotlarni saqlash va qayta ishlash, balki boshqaruv qarorlarini qabul qilishda ham muhim vosita sifatida xizmat qiladi. Shu sababli dastur funksionalligini to'g'ri sozlash hamda hisob parametrlarini aniq belgilash zamonaviy korxonaga boshqaruvining ajralmas qismiga aylanmoqda. Korxonalarda qo'llaniladigan dasturiy ta'minotlar turli xil vazifalarni bajaradi. Ular orasida buxgalteriya hisobi, moliyaviy rejalashtirish, ishlab chiqarishni boshqarish, logistika, kadrlar bo'limi va mijozlar bilan ishlash tizimlari mavjud. Har bir dastur o'zining funksional imkoniyatlariga ega bo'lib, ularni korxonaning aniq ehtiyojlariga moslashtirish zarur. Aks holda, dasturdan to'liq va samarali foydalanish imkoni bo'lmaydi. Shu jihatdan dastur funksionalligini sozlash jarayoni muhim ahamiyat kasb etadi.

Dastur funksionalligini sozlash deganda, dastur imkoniyatlarini korxonaga faoliyatining o'ziga xos xususiyatlariga moslashtirish tushuniladi. Bu jarayon dastur o'rnatilgandan so'ng amalga oshiriladi va u dasturdan foydalanish samaradorligini belgilab beradi. Sozlash jarayonida foydalanuvchi rollari belgilanadi, ya'ni kim qanday ma'lumotlarga kirish huquqiga ega ekanligi aniqlanadi. Bu esa axborot xavfsizligini ta'minlashda muhim rol o'ynaydi. Bundan tashqari, dastur modullarini tanlash ham muhim bosqich hisoblanadi. Ko'pgina zamonaviy dasturiy tizimlar modul asosida ishlaydi, ya'ni foydalanuvchi faqat o'ziga kerakli bo'lgan funksiyalarni tanlab, qolganlarini o'chirib qo'yishi mumkin. Bu esa tizimni soddalashtiradi va ortiqcha

² S.N.Tashnazarov, M.Ye.Po'latov, B.F.Boronov, Yu.Sh.Raxmonova, G.A.Djumayeva, F.Z.Yusupova, O.I.Ne'matov, D.S.Tashnazarova, A.K.Eshonqulov, T.T.Sattorov. Moliyaviy buxgalteriya hisobi 2 [Matn]: darslik / Samarqand iqtisodiyot va servis instituti – Samarqand.: "STEP-SEL" MChJ nashriyoti, 2024

Index: [google scholar](#), [research gate](#), [research bib](#), [zenodo](#), [open aire](#).

https://scholar.google.com/scholar?hl=ru&as_sdt=0%2C5&q=wosjournals.com&btnG

<https://www.researchgate.net/search/publication?q=worldly%20knowledge>

<https://journalseeker.researchbib.com/view/issn/3060-4923>

yuklamalarni kamaytiradi. Masalan, kichik korxonalar uchun murakkab ishlab chiqarish modullariga ehtiyoj bo'lmisligi mumkin, ammo savdo va ombor hisobiga oid modullar zarur bo'ladi. Dastur funktsionalligini sozlashda avtomatlashtirish darajasini aniqlash ham muhim hisoblanadi. Ba'zi jarayonlarni to'liq avtomatlashtirish mumkin bo'lsa, boshqalarini yarim avtomatik tarzda tashkil etish talab etiladi. Masalan, hisob-kitob jarayonlarini avtomatlashtirish orqali inson omili bilan bog'liq xatoliklarni kamaytirish mumkin. Shu bilan birga, ayrim qarorlar inson tomonidan qabul qilinishi lozim bo'lganligi sababli ularni to'liq avtomatlashtirish maqsadga muvofiq emas.

Korxonalarda hisob parametrlarini sozlash ham dasturiy tizimlardan samarali foydalanishning muhim tarkibiy qismi hisoblanadi. Hisob parametrlariga moliyaviy hisob-kitoblar bilan bog'liq barcha asosiy ko'rsatkichlar kiradi. Ular dasturga bir marta to'g'ri kiritilsa, keyingi barcha operatsiyalar shu parametrlar asosida avtomatik ravishda amalga oshiriladi. Hisob parametrlariga, avvalo, valyuta turlari va ularning kurslari kiradi. Agar korxonalar xalqaro savdo bilan shug'ullansa, turli valyutalarda operatsiyalarni amalga oshirish zarur bo'ladi. Shu sababli valyuta kurslarini to'g'ri belgilash muhim ahamiyatga ega. Noto'g'ri kurslar moliyaviy hisobotlarda jiddiy xatoliklarga olib kelishi mumkin.

Soliq stavkalari ham hisob parametrlarining muhim qismidir. Har bir davlatda soliq tizimi o'ziga xos bo'lib, u doimiy ravishda o'zgarib turadi. Shu sababli dasturiy tizimda soliq stavkalarini doimiy ravishda yangilab borish talab etiladi. Aks holda, noto'g'ri soliq hisob-kitoblari yuzaga kelib, korxonalar moliyaviy yo'qotishlarga duch kelishi mumkin.

Hisobot davrlarini to'g'ri belgilash ham muhim ahamiyatga ega. Hisobot davrlari orqali korxonalar faoliyati ma'lum vaqt oralig'ida tahlil qilinadi. Bu esa rahbariyatga to'g'ri qarorlar qabul qilish imkonini beradi. Agar hisobot davrlari noto'g'ri belgilansa, tahliliy ma'lumotlar ham noto'g'ri bo'lishi mumkin. Hisobvaraqlar rejasi esa buxgalteriya hisobining asosini tashkil etadi. Har bir operatsiya ma'lum bir hisobvaraqa yoziladi va shu orqali moliyaviy holat aks ettiriladi. Hisobvaraqlar rejasini to'g'ri tuzish moliyaviy hisobotlarning aniqligini ta'minlaydi.

Dasturiy ta'minotdan foydalanishda yuzaga kelishi mumkin bo'lgan muammolardan biri bu noto'g'ri sozlamalardir. Agar dastur noto'g'ri sozlansa, natijada noto'g'ri ma'lumotlar shakllanadi. Bu esa korxonalar faoliyatiga salbiy ta'sir ko'rsatadi. Masalan, noto'g'ri hisob-kitoblar moliyaviy hisobotlarda xatoliklar keltirib chiqaradi va bu soliq organlari bilan muammolarga olib kelishi mumkin.

Shu sababli dasturiy tizimlarni joriy etishda malakali mutaxassislarining ishtiroki muhim hisoblanadi. Ular dasturiy ta'minotni to'g'ri o'rnatish, sozlash va undan samarali foydalanishni ta'minlaydi. Bundan tashqari, xodimlarni o'qitish ham muhim ahamiyatga ega. Agar foydalanuvchilar dasturdan to'g'ri foydalanishni bilmasa, hatto eng yaxshi dastur ham kutilgan natijani bermaydi.

Korxonalarda dasturiy ta'minotdan samarali foydalanish uchun uni muntazam ravishda yangilab borish zarur. Texnologiyalar tez rivojlanayotganligi sababli dasturiy tizimlar ham doimiy ravishda takomillashtirib boriladi. Yangilanishlar orqali yangi funktsiyalar qo'shiladi, xavfsizlik darajasi oshiriladi va mavjud xatoliklar bartaraf etiladi.

Axborot xavfsizligi ham dasturiy ta'minotdan foydalanishda muhim omillardan biridir. Korxonalar ma'lumotlari maxfiy bo'lishi va ruxsatsiz kirishlardan himoyalangan bo'lishi kerak. Shu sababli foydalanuvchi huquqlarini to'g'ri taqsimlash, parollarni himoyalash va zaxira nusxalarini yaratish zarur. Yana bir muhim jihat bu integratsiya masalasidir. Zamonaviy korxonalarda bir nechta dasturiy tizimlar birgalikda ishlaydi. Masalan, buxgalteriya tizimi, CRM tizimi va ombor boshqaruv tizimi o'zaro integratsiyalashgan bo'lishi kerak. Bu esa ma'lumotlar almashinuvini osonlashtiradi va takroriy ishlarni kamaytiradi. Natijada, dastur funktsionalligini

Index: [google scholar](#), [research gate](#), [research bib](#), [zenodo](#), [open aire](#).

https://scholar.google.com/scholar?hl=ru&as_sdt=0%2C5&q=wosjournals.com&btnG

<https://www.researchgate.net/search/publication?q=worldly%20knowledge>

<https://journalseeker.researchbib.com/view/issn/3060-4923>

to'g'ri sozlash va hisob parametrlarini aniq belgilash korxonalar boshqaruvining samaradorligini sezilarli darajada oshiradi. Bu jarayonlar orqali ish jarayonlari optimallashtiriladi, xatoliklar kamayadi va qaror qabul qilish jarayoni tezlashadi. Zamonaviy korxonalarda dasturiy ta'minotdan samarali foydalanish uchun uning funkcionalligini to'g'ri sozlash va hisob parametrlarini aniq belgilash muhim ahamiyatga ega. Bu nafaqat moliyaviy hisob-kitoblarning aniqligini ta'minlaydi, balki korxonalar faoliyatining umumiy samaradorligini oshiradi. Shu sababli ushbu jarayonlarga jiddiy e'tibor qaratish har bir korxonalar uchun zarur hisoblanadi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Korxonalarda dasturiy ta'minotdan samarali foydalanish jarayonini tahlil qilish shuni ko'rsatadiki, uning asosiy natijadorligi dastur funkcionalligini to'g'ri sozlash va hisob parametrlarini aniq belgilashga bevosita bog'liq hisoblanadi. Amaliy kuzatuvlar va mavjud tizimlar tahlili shuni ko'rsatadiki, korxonalar ehtiyojlariga moslashtirilmagan dasturiy tizimlar ish jarayonlarida ortiqcha murakkabliklar, ma'lumotlar takrorlanishi va xatoliklar sonining oshishiga olib keladi. Tahlil jarayonida aniqlanishicha, dastur funkcionalligini to'g'ri sozlash orqali korxonalar ichki biznes jarayonlari sezilarli darajada optimallashtiriladi. Xususan, foydalanuvchi rollarini aniq belgilash axborot xavfsizligini oshiradi hamda har bir xodimning faqat o'z vakolatiga tegishli ma'lumotlar bilan ishlashini ta'minlaydi. Bu esa inson omili bilan bog'liq xatoliklarni kamaytiradi va tizimdagi tartib-intizomni mustahkamlaydi.

Modullarni to'g'ri tanlash va ortiqcha funkcionallarni o'chirish dastur ishlash tezligini oshiradi hamda tizimni yanada qulay qiladi. Amaliyotda kichik va o'rta korxonalarda barcha modullardan foydalanish shart emasligi aniqlangan, aksincha, faqat zarur funkcionallarni tanlash samaradorlikni oshiradi. Hisob parametrlarini sozlash bo'yicha o'tkazilgan tahlillar shuni ko'rsatadiki, moliyaviy hisob-kitoblarning aniqligi bevosita valyuta kurslari, soliq stavkalari va hisobot davrlarining to'g'ri belgilanishiga bog'liq. Noto'g'ri kiritilgan parametrlar natijasida moliyaviy hisobotlarda sezilarli tafovutlar yuzaga kelishi mumkin.

Amaliy natijalar shuni ko'rsatadiki, hisob parametrlarini avtomatlashtirilgan tarzda boshqarish korxonalar faoliyatida quyidagi ijobiy o'zgarishlarni beradi: hisob-kitoblar aniqligi oshadi, hisobot tayyorlash vaqti qisqaradi, inson omili kamayadi va umumiy boshqaruv sifati yaxshilanadi. Shu bilan birga, tizimdagi standart sozlamalarni muntazam yangilab borish moliyaviy ma'lumotlarning dolzarbligini ta'minlaydi.

Tahlil davomida aniqlangan yana bir muhim jihat shundan iboratki, dasturiy ta'minotdan foydalanish samaradorligi faqat texnik sozlamalarga emas, balki foydalanuvchilarning malakasiga ham bog'liq. Agar xodimlar tizimdan to'g'ri foydalanishni bilmasa, eng mukammal sozlangan dastur ham kutilgan natijani bermaydi. Shu sababli o'qitish va malaka oshirish jarayonlari ham muhim ahamiyatga ega. Umumiy natijalar shuni ko'rsatadiki, korxonalarda dastur funkcionalligini to'g'ri sozlash va hisob parametrlarini aniq boshqarish orqali biznes jarayonlar sezilarli darajada optimallashtiriladi. Bu esa korxonalar samaradorligini oshirish, xarajatlarni kamaytirish va boshqaruv qarorlarini tezkor qabul qilish imkonini beradi.

³ Уразов К.Б., Пулатов М.Э. Бухгалтерия ҳисоби Дарслик.-Т: “Fan va texnologiyalar nashriyot-matbaa uyi”,2021

Index: [google scholar](#), [research gate](#), [research bib](#), [zenodo](#), [open aire](#).

https://scholar.google.com/scholar?hl=ru&as_sdt=0%2C5&q=wosjournals.com&btnG

<https://www.researchgate.net/search/publication?q=worldly%20knowledge>

<https://journalseeker.researchbib.com/view/issn/3060-4923>

⁴Global miqyosda: Korxonalarda dastur funksionalligini sozlash. Hisob parametrlarini sozlash Global miqyosda korxonalarda dastur funksionalligini sozlash va hisob parametrlarini boshqarish. **Global iqtisodiyot sharoitida korxonalar faoliyatining samaradorligi raqamli texnologiyalar va axborot tizimlaridan to‘g‘ri foydalanishga bevosita bog‘liq. Dunyo bo‘ylab kompaniyalar biznes jarayonlarini avtomatlashtirish orqali tezkorlik, aniqlik va raqobatbardoshlikni oshirishga intilmoqda. Shu jarayonda korxonada dasturiy ta‘minotini to‘g‘ri sozlash va hisob parametrlarini optimal boshqarish muhim strategik omil sifatida qaraladi.**

Global tajriba shuni ko‘rsatadiki, yirik korporatsiyalar SAP, Oracle va Microsoft kabi ERP va axborot tizimlaridan foydalanishda dastur funksionalligini korxonada ehtiyojlariga moslashtirishga katta e‘tibor beradi. Ushbu tizimlarda foydalanuvchi rollarini boshqarish, modullarni tanlash va biznes jarayonlarini avtomatlashtirish orqali korxonada ichki boshqaruvi optimallashtiriladi. Dastur funksionalligini sozlash global miqyosda “business process customization” sifatida yuritiladi va u har bir korxonaning faoliyat yo‘nalishiga mos holda tizimni shakllantirishni anglatadi. Masalan, ishlab chiqarish korxonalarida logistika va zaxiralarni boshqarish modullari ustuvor bo‘lsa, xizmat ko‘rsatish sohasida mijozlar bilan ishlash (CRM) tizimlari muhim ahamiyat kasb etadi. Bu yondashuv korxonalariga resurslarni samarali taqsimlash va ortiqcha xarajatlarni kamaytirish imkonini beradi.

Hisob parametrlarini sozlash esa global buxgalteriya tizimlarining asosiy komponentlaridan biri hisoblanadi. Xalqaro amaliyotda moliyaviy hisobotlar standartlarga, xususan International Financial Reporting Standards (IFRS) talablariga mos ravishda yuritiladi. Shu sababli valyuta kurslari, soliq stavkalari, amortizatsiya usullari va hisobot davrlarini to‘g‘ri sozlash korxonada moliyaviy shaffofligini ta‘minlaydi. Global kompaniyalar tajribasi shuni ko‘rsatadiki, noto‘g‘ri sozlangan hisob parametrlar korxonada faoliyatida jiddiy moliyaviy xatoliklarga olib kelishi mumkin. Masalan, valyuta konvertatsiyasidagi xatoliklar yoki soliq stavkalarining noto‘g‘ri kiritilishi hisobotlarning ishonchliligini pasaytiradi va xalqaro auditorlik jarayonlarida muammolar keltirib chiqaradi. Shu sababli avtomatlashtirilgan tizimlarda parametrlarni doimiy yangilab borish amaliyoti joriy etilgan. Global miqyosda korxonalar bulutli texnologiyalar asosida ishlaydigan tizimlarga o‘tmoqda. Bu esa dastur funksionalligini markazlashgan holda boshqarish va hisob parametrlarini real vaqt rejimida yangilash imkonini beradi. Natijada turli davlatlardagi filiallar bir xil standartlar asosida ishlaydi va ma‘lumotlar integratsiyasi ta‘minlanadi.

⁴ SAP SE. *SAP ERP System Overview and Business Process Management Documentation*, SAP Official Publications.

⁵**Ilmiy terminologiya va uning rivoji:** Global miqyosda korxonalarda dastur funkcionalligini sozlash, hisob parametrlarini boshqarish va dasturiy ta'minot rivojlanishi **Global iqtisodiyot sharoitida korxonalar faoliyatining samaradorligi raqamli texnologiyalar va axborot tizimlaridan oqilona foydalanishga bevosita bog'liq.** Bugungi kunda biznes jarayonlar tobora avtomatlashtirilib, korxonalar raqobatbardoshligini oshirish uchun ilg'or dasturiy yechimlardan keng foydalanmoqda. Shu nuqtai nazardan, dastur funkcionalligini to'g'ri sozlash, hisob parametrlarini aniq boshqarish hamda dasturiy ta'minotning uzluksiz rivojlanishi muhim strategik ahamiyat kasb etadi. Global tajribada yirik kompaniyalar SAP, Oracle va Microsoft kabi ERP va korporativ tizimlardan foydalanishda dastur funkcionalligini korxonalar ehtiyojlariga moslashtirishga alohida e'tibor qaratadi. Ushbu tizimlarda foydalanuvchi rollarini boshqarish, modullarni tanlash, avtomatlashtirilgan jarayonlarni sozlash orqali biznes jarayonlar optimallashtiriladi.

Dastur funkcionalligini sozlash global miqyosda "business process customization" deb yuritilib, har bir korxonaning faoliyat yo'nalishiga mos tizim yaratishni anglatadi. Masalan, ishlab chiqarish korxonalarida logistika, ombor va ta'minot zanjiri modullari ustuvor bo'lsa, xizmat ko'rsatish sohasida mijozlar bilan ishlash (CRM) tizimlari asosiy o'rin tutadi. Bu yondashuv resurslardan samarali foydalanish va boshqaruv jarayonlarini soddalashtirishga xizmat qiladi.

Hisob parametrlarini boshqarish esa global buxgalteriya tizimlarining ajralmas qismi hisoblanadi. Xalqaro amaliyotda moliyaviy hisobotlar International Financial Reporting Standards (IFRS) asosida yuritiladi. Shu sababli valyuta kurslari, soliq stavkalari, amortizatsiya usullari va hisobot davrlarini to'g'ri sozlash korxonalar moliyaviy shaffofligi va ishonchligini ta'minlaydi.

XULOSA

Iqtisodiyot sharoitida korxonalarda dastur funkcionalligini to'g'ri sozlash, hisob parametrlarini aniq boshqarish hamda dasturiy ta'minotning uzluksiz rivojlanishi muhim ahamiyat kasb etadi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, axborot tizimlarini korxonalar ehtiyojlariga moslashtirish biznes jarayonlarini optimallashtirish, ish unumdorligini oshirish va boshqaruv samaradorligini yaxshilashda asosiy omillardan biri hisoblanadi. Dastur funkcionalligini to'g'ri sozlash orqali korxonalar ichki jarayonlari tartibga solinadi, foydalanuvchi rollari aniq belgilanadi hamda ortiqcha funksiyalar cheklanadi. Bu esa tizim xavfsizligi va qulayligini oshiradi. Shu bilan birga, hisob parametrlarini to'g'ri boshqarish moliyaviy hisob-kitoblarning aniqligini ta'minlab, soliq, valyuta va hisobot jarayonlarida xatoliklarning oldini oladi. Dasturiy ta'minotning rivojlanishi esa korxonalar yangi texnologiyalar — bulutli tizimlar, sun'iy intellekt va integratsiyalashgan platformalardan foydalanish imkonini bermoqda. Bu jarayonlar korxonalar global bozorda raqobatbardoshligini oshirib, tezkor qaror qabul qilish imkoniyatini yaratadi. Amaliy tahlillar shuni ko'rsatadiki, dasturiy tizimlarni to'g'ri sozlash natijasida biznes jarayonlar optimallashtiriladi, ma'lumotlar aniqligi oshadi va inson omiliga bog'liq xatoliklar kamayadi. Ayniqsa, foydalanuvchi rollarini aniq belgilash va modullarni to'g'ri tanlash korxonalar ichki boshqaruvini sezilarli darajada yaxshilaydi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. S.Tashnazarov. Moliyaviy buxgalteriya hisobi 1 [Matn]: darslik/SamISI –Samarqand.: "STEP – SEL" MChJ nashriyoti, 2023 -580 bet.

⁵ Воронов В.Ф. - "Информационная система бухгалтерского учета" Учебник / Самаркандский институт экономика и сервиса - Самарканд

2. S.N.Tashnazarov, M.Ye.Po'latov, B.F.Boronov, Yu.Sh.Raxmonova, G.A.Djumayeva, F.Z.Yusupova, O.I.Ne'matov, D.S.Tashnazarova, A.K.Eshonqulov, T.T.Sattorov. Moliyaviy buxgalteriya hisobi 2 [Matn]: darslik / Samarqand iqtisodiyot va servis instituti – Samarqand.: “STEP-SEL” MChJ nashriyoti, 2024 - 776 bet.

3. Уразов К.Б., Пулатов М.Э. Бухгалтерия ҳисоби Дарслик.-Т: “Fan va texnologiyalar nashriyot-matbaa uyi”,2021. 560 b.

4. Boronov B.F. - “Buxgalteriya hisobining axborot tizimlari” Darslik. Samarqand iqtisodiyot va servis instituti - Samarqand. 2024-240 bet.

5. Boronov B.F. - “Buxgalteriya hisobining axborot tizimlari” Darslik. Samarqand iqtisodiyot va servis instituti - Samarqand. 2024-240 bet.

6. Boronov B.F. - “Информационная система бухгалтерского учета” Учебник / Самаркандский институт экономика и сервиса - Самарканд. 2025- 326 стр.

7. Р.Абдуллаев, К.Урозов. Основы бухгалтерского учета. Учебное пособие. Самарканд-2021, 168 с.